

УДК 766.05:004.4/.9](045)
DOI 10.33625/visnik2022.01.008

Ганна ІВАНОВА
ID ORCID 0000-0002-4383-5097

Ольга ГАНОЦЬКА
ID ORCID 0000-0001-6403-1592

Харківська державна академія
дизайну і мистецтв

ДИЗАЙН СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ УПАКОВКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ІННОВАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ РОЗРОБОК СТУДЕНТІВ ХДАДМ)

Іванова Г. К., Ганочька О. В. Дизайн сучасної екологічної упаковки: особливості та інновації (на прикладі розробок студентів ХДАДМ). У сучасному світі галузь виробництва пакування є однією з найбільш розвинених та тісно пов'язаною з населенням, а також з навколишнім середовищем і ресурсами, що загалом впливає на розвиток суспільства. Світові проблеми, що пов'язані зі змінами у навколишньому середовищі, дефіцитом ресурсів та енергії, впливають не лише на розвиток світової економіки, а й певною мірою на безпеку життя людства. Проблема сміття та відходів упаковки привертає увагу людства, зокрема щорічні дані показують, що ця проблема впливає на розвиток промисловості країни та рівень життя населення. На формування поняття «екологічність» у дизайні упаковки впливає багато факторів, що вимагає від дизайнера особливої професійної відповідальності та прогнозування моделей існування упаковки на всіх етапах її життя.

У статті розглядаються особливості дизайну екологічної упаковки, впровадження новітніх технологічних процесів, застосування екологічних матеріалів. Автори спираються на вивчення різних функціональних можливостей візуального сприйняття екопакування, аналізуючи вплив зовнішнього вигляду екопакування на споживачів.

У роботі проаналізовано засоби художньої виразності екологічного пакування з боку формотворчих і візуально-графічних складових на основі зібраних методично-навчальних матеріалів курсу «Проектування упаковки» студентів ОПП «Дизайн візуальних комунікацій» другого ступеня вищої освіти ХДАДМ. У результаті проведеного аналізу сформульовано екологічні вимоги до сучасної екоупаковки, які стосуються врахування оптимальності співвідношення тривалості життя упаковки, можливості її подальшої утилізації, можливості повторного використання. Крім того, екодизайн упаковки стимулює до екологічного мислення та способу життя, формує екологічну свідомість, виступаючи наочним аргументом на користь екологічного та економічного споживання. Виявлено, що сьогодні простежуються три основні напрями у проектуванні екоупаковки: екодизайн з використанням

екоматеріалів та реюзу, істивна упаковка та багатофункціональність із подовженням життя упаковки. Ключові слова: дизайн упаковки, екоупаковка, екологічний аспект, багатофункціональність упаковки.

Ivanova H., Hanotska O. Design of Modern Ecological Packaging: Features and Innovations (on the Example of KSADA Students' Design Projects). In today's world, the packaging industry is one of the most developed and closely linked to the population, the environment and resources, which affects the development of society in general. Global problems related to environmental change, scarcity of resources and energy not only affect the development of the world economy, but to some extent actively affect the security of human life. The problem of garbage and packaging waste is attracting the attention of mankind, in particular, annual data show that this problem is closely intertwined and affects the development of industry and living standards. The formation of the concept of environmental friendliness in packaging design is influenced by many factors, which requires a special professional responsibility of the designer, forecasting models of the existence of packaging at all stages of its life.

The article considers the peculiarities of the design of ecological packaging, the introduction of the latest technological processes, the use of ecological materials. In this article, we will focus on the study of different functionalities of the visual perception of eco-packaging, analyzing the impact of the appearance of eco-packaging on consumers.

The present article analyzes the means of artistic expression of environmental packaging from the side of form-creative and visual-graphic components on the basis of collected methodological and educational materials of the course Packaging Design of the students of Visual Communications Design Educational Professional Program of the second degree of KSADA higher education. As a result of the analysis, the environmental requirements for modern eco-packaging were formulated, concerning the consideration of the optimal ratio of the lifespan of the packaging and the possibility of its further disposal or reusability. In addition, eco-packaging design stimulates environmental thinking and lifestyle, forms environmental awareness, acting as a clear argument in favor of environmental and economic consumption. It was found that today there are three main directions in the design of eco-packaging: eco-design using eco-materials and reuse, edible packaging and multi-functionality with durability of packaging.

Keywords: *packaging design, eco-packaging, environmental aspect, versatility of packaging.*

Попит споживачів на екологічні варіанти упаковки зростає, і власники брендів віддають перевагу матеріалам і методам виробництва упаковки, які мають менший вплив на екологію. Якщо підприємство несе відповідальність за скорочення викидів вуглекислого газу і віддає перевагу екологічно чистій упаковці, то воно обов'язково залучить значну кількість клієнтів. Оскільки щобільше люди усвідомлюють, який руйнівний вплив має сучасне суспільство на наше довкілля, то більше зростає кількість прихильників руху на захист навколишнього середовища. І представ-

ники цієї швидкозростаючої групи віддають перевагу продуктам компаній, які обирають екологічну упаковку. Звісно, ці тенденції впливають на дизайнерські розробки в цьому напрямі, зокрема на концепт-проекти з дизайну екопакування, створювані студентами ХДАДМ. У даній роботі ми розглянемо сучасні пропозиції з екодизайну пакування, щоби з'ясувати актуальні тренди та рішення.

У ході аналізу екологічного напрямку в дизайні пакування, було розглянуто книгу Франса Локса [2], де у доступній формі викладено питання виробництва упаковки та пакувальних матеріалів у контексті проблем охорони навколишнього середовища та утилізації використаної упаковки. Автором розглядається життєвий цикл пакування (як одноразового, так і багаторазового використання), детально розглядаються матеріали для виробництва упаковки, їх вплив на навколишнє середовище. Особливу увагу приділено вирішенню суперечності між зручностями, що надаються упаковкою, та проблемами перероблення різноманітних видів відходів. Також у роботі Ф. Локса розглядається поняттєво-термінологічний апарат сучасної проектної діяльності, що безпосередньо пов'язаний з аспектом екологізації у сфері дизайну.

Проблему ефективності сучасної проектної практики та відповідальності дизайнера за майбутнє своїх виробів розглянуто в роботах американського дизайнера та дослідника Віктора Папанека. Екологічний дизайн у його книзі «Дизайн для реального світу: Екологія людства та соціальні зміни» [3] сприймається як суспільно важливий проект, що виконує виховну функцію для споживача та проектувальника, сприяє формуванню шанобливого ставлення до навколишнього середовища: економить ресурси, прагне довговічності. Підвищена увага приділяється відповідальності дизайнера за майбутнє своїх виробів. «Дизайн має бути екологічно і соціально відповідальним» [3]. В. Папанек наголошує, що всі речі, які виробляються промисловістю, супроводжують людину в її повсякденній діяльності, формуючи світогляд. Отже, екологічні технології виробництва пакування, безпека для навколишнього середовища, варіанти утилізації наприкінці життя — всі ці фактори мають бути враховані в художньо-проектній діяльності дизайнера.

Сім Ван дер Рін (Sim Van der Ryn), відомий дослідник із США, автор терміна «екологічний дизайн», розглядає проблему системного підходу в проектуванні. Об'єкт цей дослідник розглядає метафорично, як екосистему, аналізуючи потік матеріалів та енергії. Сім Ван дер Рін наголошує

на необхідності зрозуміти єдність і взаємопов'язаність усього у світі, інтегрувати об'єкт дизайну в природне середовище і, навпаки, інтегрувати природу в об'єкт [7].

Згідно з новим дослідженням від Trivium Packaging, проведеним у 2020 та 2021 рр. серед 15 тис. кінцевих споживачів з Європи, США та Південної Америки, більше 74 % респондентів готові платити більше за екологічну упаковку. У звіті проаналізовано поведінку учасників опитування, пов'язану з екологічним пакуванням, включаючи їхнє сприйняття різних пакувальних матеріалів, їхню обізнаність, готовність платити більше за продукти, в яких використовується екологічно чисте пакування, — і майже половина споживачів дійсно уникає шкідливої упаковки. Дослідження показує, що люди приділяють особливу увагу розвитку екологічних варіантів упаковки, щоби зменшити вплив на навколишнє середовище. Більше того, споживачі втрачають терпимість до продуктів у такій упаковці, яку важко або неможливо повністю переробити [6].

Крім того, за останніми дослідженнями, напрям подовження життя упаковки та багатофункціональне пакування набувають дедалі більшого значення й розповсюдження. Масштабне дослідження данських учених дозволяє подивитись на екологічні аспекти пакування під новим кутом. Це ресурсозатратність і безпека навколишнього середовища на етапі виробництва екологічних матеріалів. Тобто розглядається життєвий цикл упаковки до та під час її виробництва. Цей екологічний аспект був досліджений і представлений для суспільства у докладі 2018 р. Данською природозберігаючою агенцією [5]. Згідно з цим документом, паперові пакети з точки зору впливу на навколишнє середовище мають бути використані не менше 43 разів, інакше вони завдають більшої шкоди екології планети, ніж поліетилєнові аналоги. Данські дослідники рекомендують використовувати будь-які пакети або пакування повторно. З цих міркувань важливості набуває дизайн багатофункціональної упаковки, завдяки якому можна мінімізувати витрати матеріалу на її виробництво та розширити можливості для повторного використання.

Таким чином, аналіз наукових джерел дозволив розкрити особливості екологічного аспекту як невід'ємного компонента сучасної упаковки. У даній статті ми спиратимемося на вивчення комунікативних, функціональних можливостей візуального сприйняття екопакування, аналізуючи вплив зовнішнього вигляду продукції на споживача. На прикладах дизайн-концептів екопакування, запропонованих студентами ОПП «Дизайн

візуальних комунікацій» ХДАДМ, розглянемо сучасні технологічні можливості та властивості новітніх матеріалів, що використовуються в таропакувальній галузі. Також проаналізуємо засоби художньої виразності екологічного пакування, візуального сприйняття екологічної упаковки, що дозволяють розширити межі досліджуваного матеріалу. За визначенням авторів, упаковка створює власну систему кодування інформації, і за допомогою цієї системи встановлюється тісний зв'язок між пропонованою інформацією і повідомленням до споживача — повідомленням, зміст якого доносить упаковка.

Мета і завдання даної статті полягають у тому, щоби сформулювати екологічні вимоги до сучасної упаковки, а також виявити основні напрями у дизайні екоупаковки.

Упаковка вже давно перестала виконувати тільки первинну функцію зберігання та захисту товарів, натомість вона являє собою суміш соціальних, економічних, етнографічних та екологічних факторів. Упаковка товару сама по собі є дуже цікавим і неоднозначним об'єктом дослідження. З одного боку, це надзвичайно корисна річ, яка за своїм функціональним призначенням вирішує багато задач щодо транспортування та зберігання товарів. З іншого боку — життя упаковки недовговічне, оскільки вона дуже швидко перетворюється на сміття, яке потребує утилізації. Оскільки утилізація сміття наразі є актуальною світовою проблемою, екологічна функція споживчої упаковки стає предметом ретельного вивчення та вдосконалення.

Особливо гостро питання екологічності пакування постало наприкінці ХХ ст., у тому числі серйозною проблемою став процес утилізації відходів. Починаючи з 1990 х рр. було розпочато масштабні дослідження з метою зниження обсягів виробництва упаковки та розроблення технології реюзу. Німеччина стала провідною країною в системі роздільного збору відходів для ефективнішої переробки у вторинну сировину. У цей період також розпочинається процес удосконалення матеріалів і технологій для виробництва упаковки, з метою пошуків саме екологічної функції пакування. Наприклад, хімік зі Швеції, співробітник концерну Tetra Pak Оке Розен (Åke Rosen) 1999 р. був номінований на Нобелівську премію за винахід нового екологічно чистого матеріалу Lean, його хімічний склад на основі карбонату каль-

цію повторює склад яєчної шкаралупи і швидко розкладається у відкритому ґрунті, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу та удобрюючи ґрунт¹.

Крім того, динамічне зростання попиту на натуральні продукти та інтерес споживачів до здорового харчування викликали одночасну зацікавленість до використання нової безпечної екологічної упаковки для такої продукції. Упаковка в ідеалі повинна виготовлятися з природної сировини (відновлюваного ресурсу) та бути зручною для екологічно безпечної переробки.

Таким чином, можна виділити певні переваги при проектуванні упаковки саме з орієнтацією на її екологічність. По-перше, екологічна упаковка надає споживачеві можливість відчувати себе захисником довкілля, оскільки в багатьох випадках такий вид упаковки органічно поєднується з природними екологічними товарами, що підтримує потребу в піклуванні про власне здоров'я. По-друге, пошуки нової сировини, іноді нетрадиційне поєднання матеріалів і впровадження новітніх технологій для створення екоупаковки спонукають проявити уяву та винахідливість, і тому вимоги навколишнього середовища можна сприймати не як обмеження, а як джерело додаткових можливостей. По-третє, дизайн екоупаковки дозволяє вийти за межі шаблонного мислення і проявити творчий підхід, підкреслити певну унікальність, а також привернути увагу споживачів. Наприклад, безпечно багаторазове використання упаковки, продовження життя упаковки завдяки втіленню додаткових функцій також змінює певні установки споживачів, оскільки на цьому можна значно зекономити. Незважаючи на те, що розроблення й випуск екоупаковки вимагають від виробників істотних витрат, у майбутньому ці інвестиції повністю окупляться, а нова рекламна політика, як показує досвід відомих брендів, дозволяє скоротити витрати і збільшити прибуток. Інвестиція в екологічно продуманий дизайн упаковки дозволить отримати конкурентні переваги в майбутньому.

Якщо звернутися до філософії всесвітньо відомої організації Zero Waste («Нуль недовіків»), то вона пропонує найпростіший спосіб зниження кількості відходів від пакування — використання «правила п'яти О». Осмислення: аналіз поведінки й очікувань споживачів задля розуміння подальшого проектування упаковки. Оцінювання: логістика, ритейл, споживчий попит, технічні та маркетингові інструменти, процеси виробництва упаковки. Оптимізація: всі частини та шари упаковки повинні чітко відповідати виробничим, логістичним, ритейлінговим і споживчим очікуванням, і при цьо-

1. Экологичная упаковка. URL: http://www.cleandex.ru/articles/2016/03/04/ecofriendly_materials13 (дата звернення 19.01.2022)

Іл. 1. Софія Кардаш. Концепт екологічної упаковки.
Кер.: доц. О. В. Ганоцька. 2018

му добре виконувати свої функції. Обмеження: намагатися максимально зменшити обсяги витрат на матеріали або технічні процеси під час виробництва, транспортування, дистрибуції або в процесі використання. Організація переробки відходів: простежити за всіма стадіями життєвого циклу упаковки продуктів, щоби спростити процес входу використаного матеріалу в повторний цикл використання в першу чергу для споживача².

Враховуючи сучасні тенденції, сьогодні, на нашу думку, під екологічною упаковкою найчастіше маємо на увазі три напрями:

- упаковка з екологічних матеріалів, яку можна повторно використовувати, або з новітніх матеріалів, що піддаються швидкому біорозпаду;
- упаковка з істивних матеріалів (істивна упаковка);

2. Zero Waste. URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/ Zero_waste](https://ru.wikipedia.org/wiki/Zero_waste) (дата звернення 16.01.2022)

— багатофункціональна упаковка, проектування якої спрямоване на подовження її життя та функцію *open & play*³ [1].

Яскравим прикладом такого використання пакування стала компанія Samsung, яка розширює використання екоупаковки на основі підходу її повторного використання. З 2021 р. в Samsung перепрофілювали коробки, в яких надходила їх продукція. Відтепер життя коробок з під побутової техніки подовжено шляхом трансформації пакування у предмети побуту. Розширення було вперше розпочато в Кореї 2021 р. і буде представлено на світових ринках 2022 р.⁴ Це рішення покликане дати нове життя пакуванню. Воно дозволяє вести більш екологічний спосіб життя і дотримуватися принципу розумного споживання. Проєкт *Eco-Package* від Samsung був створений як екологічна альтернатива з метою скорочення відходів і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Такий підхід до реєзу пакування, закладений під час виробництва упаковки, демонструє приклад світового екологічного підходу до пакування. І переносить поняття реєзу до іншої площини, в якій подовжений життєвий цикл пакування закладається на етапі його проєктування, свідомо закладається у складову частину виробництва, а не як випадковість.

У межах дисципліни «Проєктування упаковки» студенти 1 курсу освітньої програми для магістрів «Дизайн візуальних комунікацій» виконували проєкти-концепти на тему дизайну екоупаковки. Хотілося б зосередитись на декількох з них.

Проєкт Софії Кардаш (іл. 1) зосереджений на одній з головних властивостей екоупаковки — на пошуку альтернативних природних матеріалів, застосовуваних у проєктуванні. У даному проєкті було запропоновано використання стебла соняшника, оскільки соняшник належить до трійки найбільш вирощуваних у світі олійних культур і став традиційною культурою для сучасного аграрного бізнесу в Україні. Після збирання врожаю на полях тисячами залишаються стебла, які надалі перемелюються з ґрунтом. Збір врожаю соняшнику проводиться після висихання рослин природним шляхом і здійснюється з вересня по жовтень.

Основні функції стебла соняшника — опорна і провідна. У ньому розрізняють первинну кору і стелу (центральный циліндр). У результаті стебло висохлої рослини складається з двох структур: внутрішньої (губчаста субстанція стели нагадує пінопласт) і зовнішньої (кора більш щільна і схожа за структурою на бамбук). Обидві ці частини можна використовувати у виробництві упаковки та представити як нову альтернативу пакувальних матеріалів. Матеріал такого роду може використовуватися й у промисловій сфері (як заміна того ж пінопласту), і для екологічної дизайнерської упаковки споживчих продуктів.

Фіналом проєкту стало створення утримувача для пляшки. Оскільки матеріал має жорсткий каркас і м'яку серцевину, він зможе найкраще зберегти тару в цілісності при транспортуванні. У перспективі її можна використовувати як групову упаковку і використовувати утримувач як одну комірку в системі. У перспективі така система змогла б замінити пластикові ящики для перевезення пляшок. Такий утримувач має естетичний зовнішній вигляд, який зможе стати елементом оригінальної упаковки бренду. Конструкція виробу являє собою сплетені лляним шпагатом між собою половинки стебла. Дно конструкції вирізано з шапки соняха, висушеної під пресом. У фіналі ми отримали повністю екологічне пакування, яке без проблем піддається утилізації та вторинній обробці.

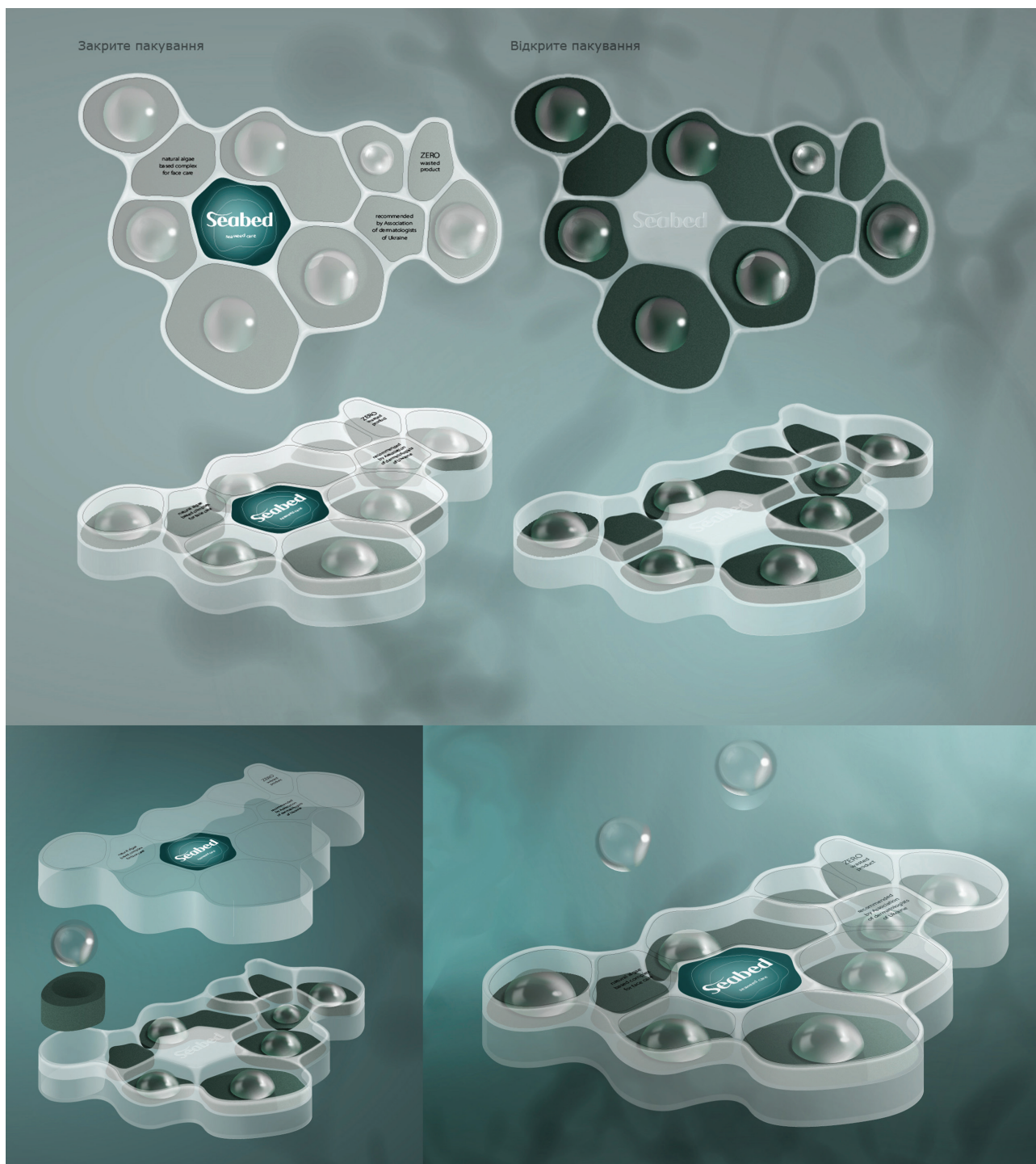
Створюючи концепт проєкту екоупаковки для екологічної косметики, Дар'я Ржепишевська зуміла поєднати екологічність і креативність, і таким чином з'явився «монокомплекс», де інгредієнти косметичних засобів завдяки своїм структурним особливостям стають і частиною пакування (іл. 2). Відомо, що однією зі стрімко прогресуючих тенденцій у світі стосовно теми їстівної упаковки є створення пакування з морських водоростей. Широкий спектр можливостей при роботі з цією сировиною забезпечує галузі пакування з водоростей одне з провідних місць на світовій арені інновацій. Особливо у сфері косметики, де екологічність пакування прямо пов'язана зі збереженням якості продукту. Зважаючи на те, що експерименти з «дарами моря» для пакування не задовольняють у повній мірі потреби косметичного (поєднання косметики та фармацевтики) сегменту світового ринку, зацікавленість якого у такому виді дизайн-продукту невпинно зростає.

Експерименти індонезійських і японських дослідників виявили, що порошок агару можна використовувати для виготовлення прозорої плівки, амортизуючого сипучого матеріалу та пакета з інтегрованою амортизаційною сумішшю, а також змішувати з волокном червоних водоростей і по-

3. *Open&play* — ігрова пізнавальна функція упаковки, переважно використовується у пакуванні товарів для дітей

4. Samsung Electronics Announces 2022 Initiatives To Make Home Appliances More Eco-Conscious. URL: <https://news.samsung.com/global/samsung-electronics-announces-2022-initiatives-to-make-home-appliances-more-eco-conscious> (дата звернення 12.01.2022)

Іл. 2. Дар'я Ржепишевська. Концепт екоупаковки для косметичних виробів «Seabed».
Кер.: доц. О. В. Ганоцька. 2020

рошком оболонки для отримання більш щільних пакувальних матеріалів. У свою чергу, чилійська дизайнерка Маргарита Талеп, використовуючи можливості водоростей, створила біорозкладний прозорий матеріал — альтернативу поліетилену. Універсальність матеріалу, отриманого з водоростей, полягає в тому, що він має потенціал для створення багатьох різних типів біопластів — деякі більш жорсткі, а інші більш гнучкі. Протягом

останніх декількох років зростає кількість стартапів, що зосереджені на пошуку альтернативних пропозицій пакування з водоростей для харчової продукції: капсул для питної води, їстівного посуду, одноразових «стіків» для кави, чаю і спецій, пляшок⁵.

5. Съедобная и биоразлагаемая упаковка из морских водорослей URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RRPR38raJuE> (дата звернення 05.01.2022)

Особливості позиціонування запропонованого дизайн-концепту екоупаковки «Seabed» полягають у наступному:

— монопродукт (основний інгредієнт — морська водорості як у косметичній продукції, так і в упаковці);

— високий формотворчий та графічно-візуальний рівень дизайну пакування + новітня екологічна технологія виробництва + забезпечення бар'єрної функції пакування;

— еко і zero-waste (пакування повністю розкладається);

— багатофункціональний трансформер (елементи тари після розмочування використовуються за косметичним призначенням — як маска для обличчя).

Щодо візуально-формотворчої концепції: вирішено було звернутися до біологічних особливостей водоростей, а саме до естетики їх клітинної та тканинної структури. Тому в екоупаковці «Seabed» переважають асиметричні, органічні, природні форми, присутня багатшаровість структури пакування, напівпрозорі та прозорі матеріали у формуванні конструкції.

Також передбачено чотири рівні захисту продукту: роздільний бокс із щільного напівпрозорого екопластику, модулі з пресованих водоростей, корекс із прозорого екопластику середньої щільності, закупорювальне пакування у формі еластичних гелевих сфер (іл. 2).

Багатофункціональність, націленість на споживача й на захист навколишнього середовища — ось основні характеристики упаковки нового покоління. Ідея дизайн-концепту багатофункціональної упаковки проекту Валерії Гніп полягає у створенні упаковки для одноразових рушників і сланців, де коробка зроблена з переробленого гофрокартону, до розгортки пакування входять одноразові сланці, які при розбиранні коробки можна відокремити завдяки перфорації (іл. 3).

Метою проекту є підвищення зручності користування і розширення функціональних можливостей упаковок. Акцент у дизайні упаковки в даному випадку зроблений на екологічній функції та економічності виготовлення. Тираж продукції може бути розрахований на велику кількість, упаковка має бути максимально дешевою та з невеликою кількістю використання графічних засобів. За основу форми коробки було вирішено взяти форму тригранної призми з ручкою у вигляді пакета-сумки. Така конструкція зручна для зберігання продукції оптом. На двох гранях впроваджені розгортки сланців таким чином, щоби при застосуванні упаковки їх можна було від'єднати від упаковки завдяки перфорації. Від-

повідно довжина і ширина боків коробки будуть трохи більші від оптимального розміру для розгортки сланців. Гофрокартон — це певний тип матеріалу, який фактично складається з трьох різних аркушів: двох рівних і одного гофрованого, розміщеного між ними. Конструктивні особливості гофрокартону роблять його ідеальною сировиною для створення надійної упаковки, адже повітряний прошарок, що утворюється хвилеподібним картоном всередині, діє як подушка для упакованих виробів і забезпечує захист від механічних пошкоджень. Вибір ключового образу дизайну упаковки ґрунтується на головній ідеї створення проекту. Відштовхуючись від аспектів, було вирішено розробити логотип для проекту з назвою «DRUH», яка максимально відповідає головній ідеї.

Як було зазначено вище, іноді багатофункціональність упаковки, особливо серед товарів для дітей, представлена в категорії open & play, тобто після розпакування сама упаковка може трансформуватись у будь-яку цікаву річ, щоб у дитини була змога ще деякий час із нею якимось взаємодіяти. Таким цікавим прикладом є концепт-розробка пакування для олівців «Pencilballs» Дар'ї Ржепишевської (іл. 4). Кількість реалізованої шкільної канцелярської продукції невпинно зростає, водночас прогресує тенденція експансії електронних гаджетів на ринку класичного шкільного приладдя, що додатково активізує ріст конкуренції. Отже, створення конкурентоздатного інтерактивного дизайну пакування кольорових олівців для шкільної аудиторії як невід'ємної частини візуального комплексу маркетингової стратегії є нині, безперечно, актуальним. Дизайн-пропозиції у сегменті пакування кольорових олівців на даний момент є чисельними. «Crayola», «Marped», «Staedtler», «Faber-Castell», «Marco Raffine» пропонують свої товари у магазинах переважаючої частини світу. Виробники експериментують із формами, матеріалами та графічним оздобленням. Левову частину дизайн-пропозицій займають рішення, що базуються на поєднанні простих геометричних форм і яскравої, кольорової графіки, що у більшості пропозицій імітує властивості вмісту пакування.

Не менш популярним є прийом використання бренд-персонажа. Експерименти з формоутворенням у більшості базуються на покращенні функціональності пакування: перфорації-стабілізатори, багатоярусні конструкції для зберігання великої кількості об'єктів. Такого виду пакування, відповідно, перевищує загальний середній ціновий показник. Велике різноманіття матеріалів дає змогу обирати між паперовими, картон-

Іл. 3. Валерія Гніп. Концепт багатофункціональної та екологічної упаковки для одноразових рушників «DRUH». Кер.: доц. О. В. Ганоцька. 2019

ними, жерстяними, дерев'яними, пластмасовими, металевими упаковками. Проте більшість із них є представниками класу преміум, що значно скорочує групу цільових споживачів. Широковживаним прийомом є додавання до пакування елементів інтерактивної, ігрової складової. Інтерактивна складова пакування задовольняє потребу дітей у іграх, розвагах і комунікації. Це стає особливо актуальним у вік діджиталізації, коли приводів для живого спілкування стає все менше.

Дизайн-рішення «Pencilballs» — це пакування «два в одному», що вміщує в собі місце для збереження кольорових олівців і настільний баскетбол на двох гравців. Гра у м'яч — одне з найулюбленіших занять дітей і підлітків. Дана пропозиція враховує наступні потреби цільової аудиторії:

— альтернатива ціни і естетичної привабливості завдяки відповідній цільнокрійній конструкції з картону;

— завдяки ігровій частині упаковка спонукає дитину до живого спілкування, стане способом самоактуалізації серед однолітків, сприятиме розвитку дрібної моторики рук, що є необхідним в активізації роботи мозкових процесів для учнів молодших класів;

— крім того, передбачено друге життя пакування, тобто після прямого використання не викидається, а продовжує функціонувати як гра.

Особливості макетування і моделювання упаковки «Pencilballs» полягають у тому, що формоутворення прив'язано до прийомів «pop-up»⁶, де завдяки додатковому згину формується другий гральний простір, тобто пакування для олівців перетворюється на гральний майдан-

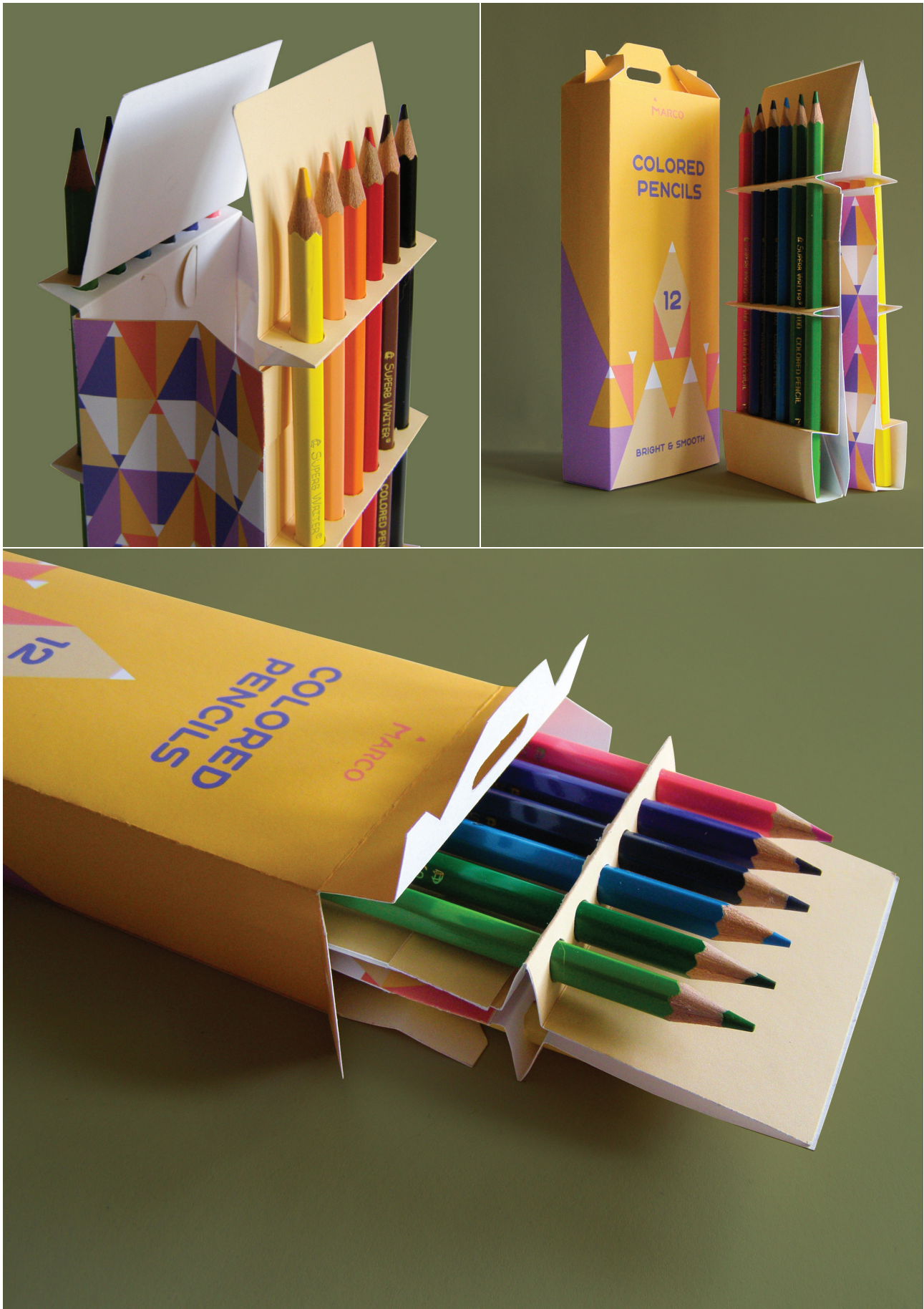
6. «Pop-up» (пер. з англ. «несподівано виникати») — напрям у дизайні візуальних комунікацій, що вирізняється раптовістю, незвичністю, непередбачуваністю

Іл. 4. Дар'я Ржепишевська. Концепт багатофункціональної упаковки для олівців «Pencilballs». Кер.: доц. О. В. Ганоцька. 2019

Іл. 5. Надія Джугань. Концепт багатофункціональної упаковки для кольорових олівців «Pencil-organizer». Кер.: доц. О. В. Ганоцька. 2021

чик для двох гравців. Кольорова гама підтримує ідею контрастів: два поля, два комплементарних кольори — синій і жовтий. У логотипі поєднано два формотворчих та ідейних символи: олівці і м'яч. Графічну мову розроблено на основі композиційно-пластичного оздоблення баскетбольних майданчиків. Використано прийом контрастів, де конструктивні, симетричні, статичні плями протиставляються жвавим, динамічним бренд персонажам. Завдяки компактній конструкції гри можна брати з собою куди завгодно. І навіть коли всі олівці будуть використані, пакування продовжить слугувати засобом проведення дозвілля, таким чином буде подовжено життя пакування.

Неодмінно хотілося б зупинитися на роботі студентки Надії Джугань, яка у вересні 2021 р. стала фіналісткою міжнародного конкурсу з дизайну пакування Pro Carton Young Designers Award 2021 (іл. 5). Концепція цієї упаковки для олівців полягає в тому, що вона перетворюється на підставку-органайзер для додаткового використання, знову ж таки подовжуючи життя пакування. Ця трансформація відбувається шляхом розділення двох з'єднаних частин, що створює велику центральну зону для зберігання іншого канцелярського приладдя, а також прорізи для зберігання олівців зовні. Така трансформація дає змогу складати та розкладати упаковку, щоб можна було її переносити, надійно захищає олівці. Підставка забезпечує фіксоване положення для олівців, вони легко доступні та захищені упаковкою. Споживачі, особливо діти, можуть легко організувати свій робочий простір і користуватися своїми олівцями, що додає особливої зручності⁷.

Під час вивчення теми з екологічного пакування, було виявлено значну роль зовнішнього вигляду упаковки, з якої споживач має отримати відомості про її екологічність. Адже дизайн екоупаковки повинен доносити до споживача інформацію про екологічність пакування. Можна виділити спільні риси, притаманні екологічному дизайну, вони сформовані на основі поєднання різних дисциплін, таких як екологія, енергозбереження, соціологія та естетика.

Висновки. Сучасна екоупаковка — це результат роботи людської думки, досліджень і винаходів, які стали можливі за рахунок урбанізації, індустріалізації, комунікації, глобалізації та інших способів і методів організації людських, виробничих, соціальних та економічних відношень у суспільстві. Нові тенденції в дизайні споживчої упаковки, висунуті суспільством, надають екологічним аспектам пріоритетності. Стає очевидним, що у сфері екологічного пакування величезний вплив на споживача має саме дизайнерська розробка та її комунікативні властивості. Адже дизайн є посередником між новітніми технологіями та кінцевим споживачем продукту.

У результаті проведеного аналізу, можна сформулювати екологічні вимоги до сучасної екоупаковки, згідно з якими вона повинна:

- враховувати оптимальність співвідношення тривалості життя упаковки та можливості її подальшої утилізації;
- мати можливість повторного використання;
- підкреслювати творчість та індивідуалізацію;
- стимулювати до екологічного способу життя;
- виступати наочним аргументом на користь екологічного та економічного споживання;
- формувати екологічну свідомість.

Розробки концепт-проектів студентів ХДАДМ переважно спрямовані на те, що екологічний дизайн упаковки повинен враховувати сучасні розробки з приводу вдосконалення складу матеріалів і технологій, що використовуються при виробництві пакування товарів. Екоупакування мають сприятливо впливати на психічний та емоційний стан людини, передавати відчуття природності, надійності, сприйматися органічно, викликати позитивні емоції, а часом і долучати споживача до гри. Тут значну роль відіграє первинне сприйняття упаковки, спорідненість зорових, тактильних відчуттів, просторова форма пакування, композиційне розміщення та кольорова гама, що свідчать про екологічний підхід у проектуванні.

7. Pencils organizer packaging. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_JfuwCMSmWI (дата звернення 03.12.2021)

Література:

1. Ганоцька О. В. Дизайн упаковки майбутнього: прогностичні тенденції розвитку. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2018. № 2. С. 14–21.
2. Локс Ф. Упаковка та екологія : навчальний посібник / пер. з англ. О. В. Наумовою ; за ред. В. А. Наумова. Москва : МГУП, 1999. 220 с.
3. Папанек В. Дизайн для реального світу : Екологія людства та соціальні зміни / пер.з англ. : Дарія Цепкова. Київ : ArtHuss, 2020. 448 с. : іл.
4. Edible and Nutritious Packaging with Seaweed-based Material to Decrease Plastic Waste / Evoware. AIM2Flourish : website. URL: <https://aim2flourish.com/innovations/edible-and-nutritious-packaging-with-seaweed-based-material-to-decrease-plastic-waste> (дата звернення : 07.06.2021).
5. Life Cycle Assessment of grocery carrier bags : Environmental Project, no. 1985 : the report / Editors : Valentina Bisinella, Paola Federica Albizzati, Thomas Fruergaard Astrup, Anders Damgaard ; The Danish Environmental Protection Agency. February 2018. URL: <https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2018/02/978-87-93614-73-4.pdf> (дата звернення : 12.10.2021).
6. Trivium Packaging. Global Buying. Green Report : Sustainable Packaging in a Year of Unparalleled Disruption. 2021. URL: <https://triviumpackaging.com/sustainability/2021BuyingGreenReport.pdf> (дата звернення : 12.11.2021).
7. Van der Ryn S., Cowan S. Ecological design. Washington, DC : Island Press, 1996. 254 p.

References:

1. Hanotska, O. V. (2018). Dyzain upakovky maibutnoho: prohnostychni tendentsii rozvytku [Future Packaging Design: Prognostic Development Trends]. *Bulletin of Kharkov State Academy of Design and Arts*, 2, 14–21. [In Ukrainian].
2. Lox, F. (1999). *Upakovka ta ekolohiia* [Packaging and Ecology]. (V. Naumov, trans.). Moscow : MSUP. [In Russian]. Original ed. : Lox, F. (1992). *Packaging and Ecology*. Leatherhead, UK : Pira International.
3. Papanek, V. (2020). *Dyzain dlia realnoho svitu: Ekolohiia liudstva ta sotsialni zminy* [Design for the real world: Ecology of mankind and social change]. (D. Tsepkova, trans.). Kyiv: ArtHuss. [In Ukrainian]. Original ed. : Papanek, V. (1985). *Design for the Real World: Human Ecology and Social Change*. 2nd ed. London: Thames & Hudson.
4. Evoware. (N. d.). Edible and Nutritious Packaging with Seaweed-based Material to Decrease Plastic Waste. *AIM2Flourish*. URL: <https://aim2flourish.com/innovations/edible-and-nutritious-packaging-with-seaweed-based-material-to-decrease-plastic-waste>.
5. Bisinella, V., Albizzati, P. F., Astrup, T. F. & Damgaard, A. (Eds.). (2018 February). *Life Cycle Assessment of grocery carrier bags : Environmental Project, no. 1985* [Report]. The Danish Environmental Protection Agency, Copenhagen, Denmark. Retrieved from <https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2018/02/978-87-93614-73-4.pdf>.
6. Trivium Packaging. (2021). *Global Buying. Green Report : Sustainable Packaging in a Year of Unparalleled Disruption*. URL: <https://triviumpackaging.com/sustainability/2021BuyingGreenReport.pdf>.
7. Van der Ryn, S. & Cowan, S. (1996). *Ecological design*. Washington, DC: Island Press.